

TEACHING SPORTS TERMS IN THE TEXT IN THE LESSON PROCESS

Teacher: Kenjayeva Sayyora Xudaybergenovna

Kalit so‘zlar: ingliz tili, sport terminlari, sport o‘yinlari, sport turlari, Amerika va Buyuk Britaniyada sport

Keywords: English, sports terms, sports games, sports, sports in America and UK
Ключевые слова: английский язык, спортивные термины, спортивные игры, спорт, спорт в Америке и Великобритании.

Bugun biz sizga ingliz tilida sport turlari qanday nomlanishi haqida aytib beramiz, shunda siz nafaqat "basketbol", "futbol", "voleybol" kabi sport turlarining ingliz tilida qanday bo‘lishini, balki "sport" mavzusidagi boshqa ko‘plab lug‘atlarni ham bilib olasiz. Umuman olganda, ingliz tilida sport kabi katta mavzuni bir nechta asosiy toifalarga bo‘lish mumkin: bular jamoaviy sport turlari, yengil atletika, suv sporti, qishki sport turlari, jang san’ati, ekstremal sport turlari va boshqalar. Eng ommabop va keng tarqalgan sport turlari Olimpiya o‘yinlariga kiritilgan. Ingliz tilida to‘p ishlatadigan deyarli barcha o‘yinlar o‘z nomida to‘pga ega bo‘ladi. Mantiqan, siz to‘pni savatga tashlashingiz kerak bo‘lgan o‘yin ikki so‘zdan tuzilgan basketbol ekanligini taxmin qilishingiz mumkin: basket (savat) va ball (to‘p). Xuddi shunday, foot (oyoq) va ball (to‘p) so‘zlaridan yasalgan football (futbol) so‘zlari ham ikki mustaqil ma’no anglatuvchi so‘zlardan tuzilgan. Bunday sport turlari qatoriga yana baseball – beysbol, volleyball-voleybolni ham kiritish mumkin. Sportni sof Amerika va sof Britaniyaga bo‘lish mumkin. Misol uchun, AQShda, biz quyida muhokama qiladigan amerika futboli, basketbol va beysbol eng mashhurdir. Ammo Buyuk Britaniyaliklar rugby – regbi va cricket –kriket o‘ynashni afzal ko‘radilar. Britaniyaning mashhur sport turlariga quyidagilar kiradi: Cricket - kriket Dog racing - it poygasi Horse racing - ot poygasi Horseback riding- ot minish Rowing - eshkak eshish Shu o‘rinda ingliz tilida so‘zlashuvchi turli mamlakatlarda futbol turlicha nomlanishi haqida gapirmoqchiman. Ingliz tilida "soccer" va "football" so‘zlari o‘zbek tilida futbol ma’nosini beradi. Lekin ingliz tilida ikkala so‘zning qo‘llanish o‘rinlari har xil. Bugungi kunda "soccer" so‘zi AQSh, Kanada, Avstraliya va ba’zan Yangi Zelandiyada qo‘llaniladi, ammo Buyuk Britaniyada "football"ni afzal ko‘rishadi. Sport tahlilchisi Stefan Shimanskining tadqiqotiga ko‘ra, "soccer" so‘zi ingliz tilining Amerika variantiga XX asr boshlarida Buyuk Britaniyadan kirib

kelgan. garchi bu sport turining ashaddiy muxlislari uni ko‘pincha mehr bilan “footie” yoki “the beautiful game” deb atashlariga qaramay, bugungi kunda Angliyada “football” - futboldan boshqa narsa emas,

Bu sportning “Amerika futboli” kabi alohida turi ham mavjud. Bu kontaktli sport turi bo‘lib, unda har biri 11 o‘yinchidan iborat ikkita jamoa oval to‘p bilan o‘ynaydi. O‘rta maktab o‘quvchilari haqidagi Amerika filmlarida ko‘rish mumkin bo‘lgan "futbol" - katta formalar, dubulg‘alar va bir-birini itarib yuborishlar aynan Amerika futboliga xos xususiyatlar sanaladi. Buyuk Britaniyada uni Amerika futboli, AQSH va Kanadada esa shunchaki futbol deb atashadi. Ommabop va tan olingan sport turlaridan yana biri bu Rossiyada keng tarqalgan xokkeydir. Kanada xokkey bo‘yicha ham jahon yetakchilaridan biridir. Ingliz tilida xokkeyning turlari quyidagi terminlar bilan yuritiladi: bandy - rus xokkeyi ice hockey- muzli xokkey field hockey- chim ustida xokkey Sportda ishlatiladigan eng keng tarqalgan fe‘llar o‘ynash, borish va qilishdir. "O‘ynash" fe‘li turli xil jamoaviy sport turlari bilan, ham savolda, ham javobda qo‘llaniladi. Masalan: I play football - men futbol o‘ynayman. "To go" fe‘li ko‘pincha sport oldidan -ing oxiri bilan qo‘yiladi. Masalan: I ride my bike every Sunday - men har yakshanba kuni velosipedda yuraman. "Qilish" fe‘li, qoida tariqasida, individual sport turlari uchun qo‘llaniladi. Masalan: I do gymnastics - men gimnastika bilan shug‘ullanaman. “Do” fe‘lidan, asosan, quyidagi holatlarda foydalaniladi: □ hech kim bilan raqobatni anglatmaydigan individual sport turlarida; □ dam olish maqsadi bo‘lgan faoliyat bilan; □ jang san’ati bilan. Bugungi kunda sport, ayniqsa yoshlar orasida tobora ommalashib bormoqda. Sport bilan shug‘ullanishdan olinadigan foyda haqida barchamiz bilamiz. Bu vazn yo‘qotishga, kuchliroq va sog‘lom bo‘lishga va ijobiy his-tuyg‘ularni olishga yordam beradi. Sportning juda ko‘p turlari mavjud va ko‘pchilik sevadiganiga ega.

Sport bilan bog‘liq inglizcha lug‘atni yodlash uchun siz so‘zning o‘ziga e‘tibor berishingiz kerak. Ko‘pincha bu ikkita so‘zdan iborat bo‘lib, tarjima qilishni va eslashni osonlashtiradi. Masalan, " water sports" so‘zi "suv" va "sport" - so‘zlaridan iborat. Ya‘ni, bu so‘zma-so‘z “suv sport” deb tarjima qilinishi mumkin va biz suv bilan bog‘liq sport turlari haqida gapirayotganimizni taxmin qilishadi. Ba‘zi nomlar ushbu sport turida ishlatiladigan asbob-uskunalarning nomini o‘z ichiga oladi, bu esa yodlashni osonlashtiradi. Misollar "futbol", "arqondan sakrash", "suzish", "skiboarding", "stol tennisi" va boshqalarni o‘z ichiga oladi. Ma‘lumotni tahlil qilish va saralashga yordam berish uchun so‘zlarni suzish, futbol, frazali fe‘llari, olimpiya sporti yoki ekstremal mavzular bo‘yicha tor guruhlarga bo‘ling. Yaxshi usul - bu biron bir mavzu bo‘yicha imkon qadar ko‘proq lug‘atdan foydalanish kerak bo‘lgan

insho yozish. Sport terminologiyasi, qoida tariqasida, affiksatsiya orqali shakllanadi. E.R. Medvedeva o‘z ishida sport leksemalarining quyidagi eng keng tarqalgan affikslarini aniqlaydi: 1. Qo‘shimchalar: - ing, - ed, - y (“chang‘i yugurish” – cross-country skiing, “swimming” – suzish, “safety car” – xavfsizlik mashinasi, “lapped car” - dumaloq avtomobil) 2. Prefikslar: mis-, re-, un-, under - (“miskick” - futbolda to‘pga noqulay zarba berish, "restart" - qayta boshlash (yugurish)). Inglizcha sport atamalarining asosiy qismi (taxminan 70%) oddiy yoki ildiz atamalaridir. Bunday atamalar bir so‘zdan iborat bo‘lib, uning o‘zagi ildiz bilan mos keladi. Ingliz tilida so‘zlashuvchi mamlakatlar sport tilining yana bir xususiyati - jargon va jarangli so‘z va iboralardan foydalanish, albatta, sport terminologiyasining leksik tarkibida o‘z izini qoldirdi. Masalan, avtosportda avtomashinaning yaxshi boshqaruvini tavsiflovchi "groove", "eng tez va samarali aylana yo‘li" va "terilgan" kabi jargon iboralar tez-tez uchraydi. Bunday holda, ibora hatto lug‘atlarda qayd etilmagan bo‘lishi mumkin, shunda faqat o‘yinchilar yoki muxlislar uning haqiqiy ma’nosini tushunishga yordam beradi. Sport jargonlari, ayniqsa, beysbol, kriket kabi milliy sport turlariga xosdir.

Adabiyotlar:

1. Osnovy spetsial’noy fizicheskoy podgotovki sportsmenov. Verxoshanskiy YU. Moskva.1988.
2. Sportivno-massovaya rabota. Ataev A. K. Tashkent 1992.
3. www.ziyonet.uz